

ŠOLSKI PRIJATEL.

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 2 fl. brez pošte.

Číslo 25. V torek 15. junija 1852. I. tečaj.

Ljudska šola.

Od učnega obnašanja (Lehrton.)

Učitelj bode svoje učence zunaj šole k samodelavnosti vodil in vadil, ako

3. se potruzi, pamet svojih učencov zbuditi in omikati.

Pamet (Gedächtniss) je dušna moč, predstave o stvarih u sebi shraniti in po volji spet ponoviti. Duša včasih svoje predstave zgubi to je: jih pozabi, pa včasih jej vendar spet na misel pridejo to je: ona se jih spomene.

Pamet izobraževati je treba, ker ona druge duševne sile verno med seboj veže in močno podpira, — ker je ona, bi rekel, zakladnica za cel drugi nauk in napredek, — ker ona shranjuje vse resnice, ravnila in pravila za prihodno življenje in obnašanje. Učitelj je taj dolžen gledati in si prizadevati, da učenci dobijo dobro pamet.

Pamet se pa dobrá imenuje: *a)* ako veliko reči in scer lahko shrani, *b)* ako jih dolgo časa shrani in obderži in *c)* ako jih zvesto spet ponovi in nazaj verne.

Kako zamore učitelj pamet svojih učencov zbuditi in omikati?

To zamore učitelj storiti na dvojno vižo, če se on potruzi:

1. duševno moč pameti okrepčati, in
2. uk na pamet alj iz glave polajšati.

A. Kako se da duševna moč pameti okrepčati?

Spet po dvojnem potu: naravno in nenaravno to je: direktno in indirektno.

1. Naravno se pamet omika in okreпча, ako jo že zgodaj koj od mladih nog, vedno in nepretergano, in slednič zaporedoma in po stopnjah vadiš.

Za te vadbe si je treba izvoljiti:

- a) pobožne izreke (Sittensprüche), pesmi, kratke basni in povestice;
- a) nekaj iz katekizma, nekaj iz svetega pisma, ravnila iz slovnice, pravopisa, imenitne imena, števila itd.
- c) zaukazati učencom in tirjati od njih, nekaj od tih reči, kakor se modrejše in pot ravnejši kaže, od besede do besede iz glave se naučiti, nekaj pa le po verhu, le samo zaderžek alj zapopadek;
- d) vse, kar se imajo iz glave naučiti, jim dobro razjasniti;
- e) s drugimi predstavami in naučnimi predmeti, kolikor je mogoče, vezati, in slednič
- f) to, kar so se iz glave naučili, marljivo ponavljati.

2. Nenaravno se duševna moč pameti omika:

- a) če skerbimo za zdravo in čversto telo, posebno za zdravo glavo;
- b) če ogledno in omišljavno moč (Einbildungskraft), noj um zbudimo in izobražimo;
- c) če imamo mirno in pokojno serce, ktereга žalost ne tare in strasti ne kvare;
- d) če se slednič posebno varujemo pred pijanostjo in nečistostjo.

B. Kako se more uk iz glave polajšati?

Da se bodo učenci to, kar se je jim razložilo in zaukazalo, ložej in glave naučili in dalje ohranili, je treba tole storiti:

- a) Rokovodi svoje učence, se iz glave učiti. Reci jim najpred kako besedo, zatim po dve, tri, štiri in sčasom tudi več besed, ter jih ukaži tako dolgo ponavljati, da jih dobro znajo. Potem povej jim kak stavek alj celo izreko, in pusti jih ponavljati.

Ne stopaj napred, dokler poprejšno prav dobro in gladko ne znajo; in če kaj novega pristaviš, poprejšno že naučeno vselej daj ponoviti.

- b) Ako že na knjigo brati znajo, priporoči jim, da svojo nalogo zvečer, preden spat gredo, dobro prečitajo, prevdarijo, in pretresejo, ter vse to zjutraj ponovijo in se iz glave učijo: juternica — zlata učenica!
- c) Vadi jih, svojo nalogo glasno prebrati in se glasno iz glave učiti; kar ne samo vidimo, temuč tudi slišimo, se nam globokej u dušo vtisne in nam ložej ostane.
- d) Povej jim, da je tudi dobro, na strani kake znamnja pristaviti alj pa to, kar se jim težko zdi, na kak poseben listič napisati.
- e) Števila, kdaj se je to alj uno zgodilo, koljko šteje ta alj una dežela, mesto alj fara prebivavcov, alj koljko kaka tovarna delavcov, kako je ta alj una dežela alj dolina dolga alj široka, te in enake števila bodo nam naj ložej u glavi ostale, ako jih s drugimi dogodbami, deželami in dolinami, ki imajo ravno tisto alj saj podobno število, primerimo, vežemo in u glavo vtisnemo.
- f) Skerbi slednič, da bojo učenci od dotičnih reči in predmetov prave in jasne predstave in pojme imeli. Zakaj to ja vsaki lahko spozna, da le to, kar je jasno, u našej duši ostane in se iz nje tako lahko izbrisati ne da.

Učitelj bode svoje učence zvunaj šole k samodelavnosti vodil in vadal, ako slednič

4. *svoj nauk s učenci pridno ponavlja in opetuje.*

Nauk večbart ponavljati, cel nauk bolj razjasni in globej u dušo vtisne, ter učence sili, nalogo doma pregledati in pretresovati, kar je vse potrebno in koristno. Vse je pa vendar na tem ležeče, da učitelj o pravem času in na pravo vižo opetuje.

Kada ima učitelj svoj nauk opetovati?

Učitel naj opetuje:

- a) na koncu vsake šolske ure vse to, kar je to uro razlagal in učil;
- b) prvo pol uro, ko prihodnič u šolo pride, to, kar je učencom naložil, se doma naučiti;
- c) na koncu vsacega poglavja vse to, kar to poglavje zapopade;

- d) vsaki pojem in vsako ravnilo, kolikokrat na kako reč zadene, katero bi učenci zapopasti ne mogli, brez da bi se poprejšni nauk ne ponovil in dobro razjasnil.
- e) na koncu vsakega tedna vse to, kar je ravno te teden, na koncu vsakega meseca, kar je ravno te mesec, — in na koncu vsakega poletja, kar je ravno to polletje učil.

Dobro je in goreče se mora priporočiti, tudi na koncu šolskega leta vse to, kar se je ravno to leto učilo, kratko in jedrno ponoviti. Le tako bode učencom kaj u glavi obviselo, kar bojo seboj nesli u vsakdanje življenje alj pa u višji šolski oddelk.!

Kako ima učitelj opetovati?

Naj bolj bode učitelj takole storil:

- a) ako se pri opetovanju posluži razloživno - pogovornega načina (analitisch - dialogische Lehrform).
- b) Ako vselej najpred boljši učence poprašuje, in potem še le slabejši, in unim težje, tim ložeje prašanja stavlja.
- c) Ako si prizadeva, ne samo opetovati, da zve, kaj učenci znajo in kako jih ima klasificirati; temveč zavolj tega, da vse svojim učencem še bolje razjasni in globej u dušo vtisne.
- d) Ako slednič tako opetuje, da ga učenci radi in pazljivo poslušajo. Vedno po ednem tistem kopitu popraševati, vedno tiste odgovore poslušati in tako staro pesem lajnati, je za živahne in iskrene učence res dolgočasno in ostudno. Vedno kaj novega in vmes tudi kaj veselega in kratkočasnega: to vabi, mika in vnema.

Kosilice slépe babice.

(Dalje.)

Četerta kosilica.

Lov. Včeraj je vas Ljuboslav prašal, kaj je smert; sada pa oba veva, da je nekaj strašnega. Mama so naju poslali, čverste mesenice Nežici nesti, ki je že dolgo bolna ležala, ona pa ravno kar v tistem času vmerje, ko midva v njeno izbo stopiva. Na postelji je stegnjena ležala, oči zatisnjene imela in se ni zginila.

Ded. Vidiš moja ljuba, tiste, kar pravimo, da je smert, je to, da se duša od telesa loči. Truplo brez duše je mertvo, nehlasljivo in pa hitro trohni in gnjije; zatorej se jaderno v zemljo pokoplje, da zrak ne skazi.

Ljub. Vboga Nežica! v zemljo jo pokopljejo? Kaj pa se s njenjoj dušoj godi?

Ded. Kakor je Nežica pridna, ljubezniva bila, in pa Boga za ljubo imela, je njena duša gotovo k njemu v nebesa šla, kjer bo vekomaj srečna ostala.

Lovor. Kako pa je s dušami, ki so v hudobnih telesih prebivale in s njimi grešile? kam pa pridejo po smerti?

Ded. So na večne čase od Boga v pekel pahnjene, kjer za svoje grehe zasluženo kazen terpijo.

Lovor. Ko je Bog toliko dobrotljiv, zakaj pa ne odpusti svojim otrokom, kadar so hudobni bili?

Děd. Ljuba moja hčERICA, skoz cel čas svojega življenja moremo terpeti za svoje hudobije in pregrehe, Boga za odpuščanje prositi in poboljšati se; tisti pa, ki do smerti pregrešni ostanejo, prejemejo na unem svetu pravično kazen svoje hudobije in strasti.

Lovor. Vsi moramo umreti; ali ni res dědica?

Děd. Taka je; to je jasno kot sonce.

Lovor. Kadar kdor zbolí ali pa se postara, mora taj hitro Boga za odpuščanje prositi in poboljšati se.

Cec. Kaj pa še, ljuba moja sestra; ljudi umerjejo vsake starosti, in večkrat tudi, akoravno ne zbolijo. Paul, zidar, postavim, je padel raz zidino in si je glavo na kamenu tako razbil, da je moral naglo umreti; in pred včerajšnim so deset let staro deklico k pogrebu memo nesli.

Lovor. Resnica je; že nisim več na to mislila. Kaj moramo pa storiti, da k Bogu v nebesa pridemo?

Děd. Moramo pobožno živeti, vselej pridni biti, in pa tisto storiti, kar nam je Bog zapovedal.

Lovor. Oh, da pač! se že vidi, da ni drugače. Jaz hočem vedno to storiti, kar Bog ljubi, ker hočem na vsako vižo po

smerti v nebesa priti, da bodem vekomaj pri ljubem nebeškem Očetu prebivala.

Děd. Sada hočem vam spet nekaj lepega pripovedati, ker sim vam že prej obljubila. Le na vsako besedico lepo pazite, kar ne zastopite, pa pobarajte.

(Dalje sledi.)

Otužen sin.

Bil je bogat mož, ki je imel mnogo žemlje, lepe verte, robe in blaga in živine vse sorte k pridu in radosti dovolj. Imel je tudi jednega sina, nja edino veselje in vse. Tega je dal šolati u ptuje mesta, da bi u raznih učenostih in znanostih moder in umen postal. Po nekojih letih, to je, po doveršenem izučanju je došel spet domu nazaj. In veseli so ga bili oče in š njimi cela hiša.

Ali sin je hodil otužen in žalost bila mu je u sercu. Zakaj mislil je sam pri sebi: Oče mene ne ljubijo in na mene ne gledajo več!

To je očeta jako žalostilo in začudjeni mu rečejo: Dragi moj sinko, ne hodi tako otužen in pusti skerbi in žalost iz svojega serca. Kako bi bilo mogoče, da bi jas tebe pozabil in tebe zane-maral. Glej, v mojem živi toliko poslov, hlapcov in dekel in toliko živine, ki meni nobenega hasna ne dado, kako bi mogel tebe zapustiti, ki si mojo lastno meso, moja kerv, moje serce? —

Tako prijazno so oče govorili. Sinko pak se je obrnil od očeta in pobesil oči k zemlji in hodil otužen kakor prej.

Oče so prijeli sina za roko in ga peljali po krasnem vertu u zelenu vutico na berdu in rekli: Od mladosti je bilo edino vese-lje tvoje gledati veličastno stvarjenje in lepo zeleno polje. Zato smo tebi u veselje to gaberno vutico postavili, da odtod se lahko daleč oziraš in veseliš prekrasne narave. Glej! doli za berdom kako lepo se vije žuboreči potočič, kjer po zelenih germičih drobni slavulji milo slagajo pesmice svoje, in gnezdice pletejo za mladje svoje. Spomladansko veselje se tebi [nigdje lepše ne kaže kak tukaj. Bodi zato veselega serca in židane volje sinko moj!

Tako so govorili prijazni oče. Ali mladičevo čelo je še bolj potemnelo, obernil se je in stopil u berda, ter nagnil oči u zemljo.

Kmalo potem so došli verstniki in nekdamni prijatli mladičevi in veseli so bili spet ga viditi. Veseli so bili tudi oče misleč: Sada če se še oživiti mu serce, da bode vesel. In rekli so njemu: Glej moj ljubi sin, tu so prijatli in verstniki mladih tvojih dni, ki želijo viditi lice tvoje in veselje deliti s teboj.

Ali mladič se je od njih obernil, in tužnej postal, kot prej in begnil od prijatlov svojih mladih let.

Oče pak ranjeni u sercu stopali so rahlo za njim rekoč: Oh moj preljubi sin, zakaj mi tako delaš? Kaj tebi hasne vsa modrost, učenost in znanost iz ptuje deželee, kadar veselje domovine nočeš vživati. Veseli se vendar u mladosti svojega dobrega očeta, prekrasnih darov narave in sladkih govorov prijatlov svojih, ki tebe serčno ljubijo.

Sada pak je sin svoje tužno lice iz zemlje povzdignil rekoč: Oh preljubi oče moj! Kadar sem nekdam od vas slovo jemal in se od doma u ptujino podal, bil sem nedolžnega čistega serca; sada pak s grehom obloženo dušo sem prinesel nazaj; zato ne morem oči svoje povzdigniti in veseliti se.

To izustivši je nagnil spet oči u zemljo. Oče pak so se obernili in milo jokali.

V. Orožen.

Mačka. Stara in mlada miš.

(Po nemški.)

Mačka.

Mlada miš.

O ti lepa žvalica,

Poslušajte mati vi,

Pojdi k meni mišica!

Kak prijazno govori,

Te bom mal' pogladila,

Jaz pa grem.

Te bom mal' pobóžala.

Stara miš.

Stara miš.

Nikar, nikár!

Dete, detice nikár

Tje hoditi Bog obvár.

Tje hoditi Bog obvár.

Mačka.

Mačka.

Glej sladke orehe imó,

Pojdi, pridi mišica,

Pridi k meni, vse ti dam.

Dala ti bo cukerčka.

Mlada miš.

Kaj storiti je, ne vem,
Dajte mati, naj no grem.

Stara miš.

Kajti prosim, o nikár!
Tje hoditi Bog obvár.

Mlada miš.

Kaj pa mi storila bo?
Tak prijazno ima oko.

Mačka.

Pojdi sem, kaj se mudiš,
Priti k meni se bojiš?

Mlada miš.

Mat' pomagat! o gerjé!
Med zobmi me ima žé,
Mati berž, če ne bo preč!

Stara miš.

Ni mogoče zdaj nič več,
Je prepozno, pred bila
Bi me ti poslušala. —

Komur za совет ni mar
Upati v pomoč nikar.

Drobtinčica.

* Naš čast. šolski svetovavec, gosp. Rudmaš, so več kot pet tednov po deželi potovali in šole pregledovali. Bili so na Nemškem in scer u št. Vidskeje, Kotarskeje, Brežskeje, Kerškeje in Feldkirhskeje tehantii. Te dni so zdravi domú prišli. Slišimo, da so na tem potu marsikaj veselega doživeli.

Duhovniki in učitelji, oblastnije in občine so neki prav vneti in pripravljene, šole in šolske zadeve zboljšati. Bog daj, da bi povsod taka bila! —

Povabilo.

S prihodnjim mescom nastopi drugo polletje 1852. Zato vse Jugoslavjane lepo povabimo, si „šols. prijatela“ tudi za naprej naročiti. „Šolski prijatelj“ bode, kakor dozdej, vsak teden na pol poli izhajal in velja

za celo leto . . . . . 2 fl. sr.

za pol leta . . . . . 1 „ „

po pošti prejeman:

za celo leto . . . . . 2 fl. 12 kr. sr.

za pol leta . . . . . 1 „ 6 „ „

Tudi pristavimo, da še zamoremo postreči s vsimi listi, ki so dosedaj od „šols. prij.“ na svitlo prišli.

Nefrankiranih naročil ne moremo prejemati.

Vredn. in založn.

Odgovorni izdaj. in vredn. A. Einspieler. Natisnil J. Leon u Celovcu.